

2de bach PSW

Publiek Recht

Boek / PPT / Notities

quickprinter
Koningstraat 13
2000 Antwerpen
www.quickprinter.be

Nieuw!!!

Online samenvattingen kopen via

www.quickprintershop.be

Like us on Facebook!

www.facebook.com/quickprintershop

Publiekrecht

Syllabus: universitas

Op einde van de les: discussievraag

- Een van discussievragen op examen. Zorg voor structuur en goede argumenten.
- ze heeft sleutelwoorden die ze moet terugvinden in je antwoord.

4 examenvragen : elke vraag op evenveel punten

- 2 kennisvragen en 2 inzichtsvragen
- actualiteit toepassen op cursus: krantenartikel op examen

9 inhoudelijke lessen, 1 extra les voor de discussievragen

info examen en lessen zie ppt les 1

BB: testjes per hoofdstuk

- Elektronische testjes op BB

Discussievragen zie extra doc.

Herhalingsles met proefexamen

Puntenverdeling zie PPT les 1: verdeling per hoofdstuk!!!

Vragen goed lezen!

Structuur examen:

- 5 kleine weetvragen: doelstellingen geven, definitie,.. zie ook definities begin handboek
- grote kennisvraag: vaak een titel of ondertitel uit syllabus
- casus of stelling: krantenartikel of stelling (nuanceren?)
- discussievraag : kennis, inzicht, kritiek
- proefexamen

Tips: Terminologie goed gebruiken, studeer met inzicht, begrijp waarom iets zo is, denk logisch na als je antwoord, geen overbodige dingen geven, schematisch antwoorden mag ook, ..

Deze samenvatting is gebaseerd op boek, PPT en notities.

Hoofdstuk 1: constitutionele geschiedenis van België

1. De Belgische onafhankelijkheid

Voor **Belgische onafhankelijkheid** (1830): Verenigde Nederlanden

→ koning was een verlicht despoot, bemoeide zich met de clerus, taalproblematiek, werkloosheid en hongersnood.

→ Koning regeerde zonder aanwezigheid van Belgen. (fundamentele breuklijnen)

→ strijd

Evolutie van de grondwet: vrijheden en rechten.

→ liberale grondwet met aandacht voor persvrijheid, taalvrijheid, vrijheid van eredienst en van onderwijs.

Van een representatieve eenheidsstaat naar federale consensusdemocratie.

Consensusdemocratie = de besluitvorming staat open voor structurele minderheden.

Dit komt in de politieke organisatie tot uiting door een proportionele vertegenwoordiging, coalities, een federale staatsstructuur,... Zo stemt de meerderheid dus niet voortdurend tegen de minderheid.

Het bipolaire karakter van België maakt het instabiel met moeizame federale regeringsvormingen.

2. Evolutie van de grondwet

De grondwet van 1831 is nog steeds van toepassing, maar heeft ondertussen vele wijzigingen ondergaan.

- democratisering
- federalisering

Uitgangspunten in 1831

- Fundamentele rechten en vrijheden
- Parlementair regime
- Constitutionele monarchie: erfelijke basis, macht ingeperkt
 - mensen beschermen voor overheidswillekeur (= eender wie regeert)
- Rechterlijke bescherming tegen overheidshandelen

1) democratisering van België

Uitbreiding kiezerscorps

- 1831 Cijnskiesrecht (M)
- 1893 Meervoudig algemeen stemrecht (M)
- 1919/1921 Enkelvoudig algemeen stemrecht (M)
- 1948 Algemeen enkelvoudig stemrecht (M/V)
- 1992/1999 Stemrecht voor vreemdelingen: lokaal+EP

→ In 2010 was 72% van de Belgische bevolking stemgerechtigd.

Van representatieve democratie op basis van een meerderheidsregel naar een consensusdemocratie gebaseerd op overleg en compromis tussen de twee belangrijkste taalgemeenschappen.

2) federalisering van België

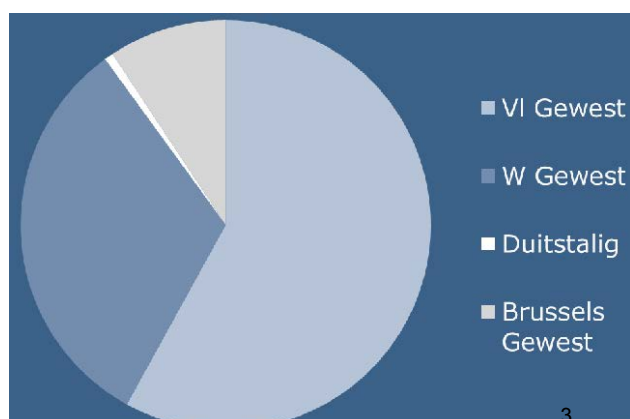
Omvorming van de Belgische eenheidsstaat naar de federale staat.

Met de emancipatie van de arbeiders, kwam er ook een emancipatie van de Vlamingen. Het demografisch overgewicht van de Vlamingen werd door de democratisering ook een politiek overwicht en werden dus politiek overheersend. De gemeenschappen willen autonomie op enkele gebieden als taal en cultuur.

3. Het grondgebied

- Provincies en gemeenten
- Taalgebieden
- Faciliteitengemeenten
- Gemeenschappen
- Gewesten

4. De bevolking

Hoofdstuk 2: Bronnen voor de regeling van publieke instellingen

1. De verschillende rechtsbronnen

Bronnen: Grondwet, internationaal en Europees recht, bijzondere meerderheidswetten, wetten, decreten, ordonnanties, rechtspraak, grondwettelijke gewoonten, algemene rechtsbeginselen

De Belgische grondwet

Opgesteld in 1831 en is zeer liberaal. Grotendeels nog steeds van kracht, maar heeft enkele veranderingen ondergaan.

Procedure tot herziening van de grondwet

Herziening van de grondwet verloopt in drie fasen.

FASE 1:

pre - constituante maakt lijst met artikelen die voor herziening in aanmerking komen.

(Pre-constituante = regering en parlement)

→ zijn nog niet de machthebbende, maar wel bijna...

Lijst moet goedgekeurd worden

FASE 2:

Publicatie van deze lijst in het staatsblad heeft verkiezingen tot gevolg.

Deze moeten binnen de 40 dagen plaatsvinden.

Door de verkiezing wordt een nieuw parlement samengesteld (= nieuwe constituante).

FASE 3:

Constituante mag grondwet herzien, binnen de grenzen van de lijst, met 2/3 quorum en 2/3 meerderheid.

Waarom is de procedure zo rigide?

→ omdat ze tussentijdse verkiezingen inhoudt.

Doelstellingen

Doel	Procedure	Praktijk
Uitzonderlijke wijziging	Tussentijdse verkiezing 2/3 meerderheid	Einde legislatuur: geen afschrikking
Inspraak bevolking	Tussentijdse verkiezing	Einde legislatuur: campagne over beleid Constituante niet verplicht te herzien
Beperkte wijzigingen	Punctuele verklaring	Diepgaande hervormingen
Brede consensus	Tussentijdse verkiezing; lijst 2/3 meerderheid	Lijst niet verbindend voor strekking Details in grondwet

Problemen

De rigiditeit van de grondwet veroorzaakt enkele problemen

- 1) Er zijn geregeld staats hervormingen, waarop de procedure tot herziening niet op voorzien is.
- 2) Vaak is pas na de verkiezing duidelijk welke kant men kan uitgaan met een nieuwe staats hervorming. En zijn dus niet artikelen die men wil aanpassen opgenomen in de lijst.
- 3) De aansluiting bij internationale verdragen vergt soms een herziening van de grondwet. Die herziening is niet altijd zwaar genoeg om er een tussentijdse verkiezing voor uit te voeren.
- 4) Een versoepeling van de procedure staat geregeld op de agenda, maar heeft nog niet tot resultaten geleid. Men wil vooral de tussentijdse verkiezing afschaffen.
- 5) Door de oorspronkelijke eenheidsstaatstructuur hadden deelstaten geen formele inspraak . maar dit is veranderd omdat de senaat is omgevormd tot een deelstatenkamer.

Enkele bijkomende regels

In bijzondere omstandigheden gelden nog enkele bijkomende regels, die de mogelijkheid tot herziening van de grondwet inperken.

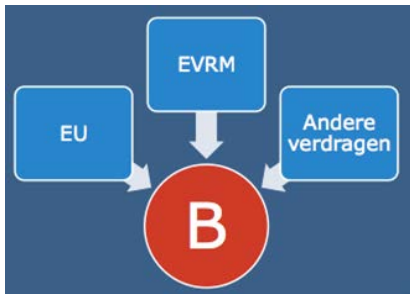
- herziening van de grondwet kan niet tijdens een oorlog
- als er geen koning is kan er niets over het statuut koning gewijzigd worden.

Men kan wel de nummering, terminologie en bepalingen aanpassen aan taalgebruik wijzigen zonder formele grondwets herziening.

Discussievraag: Moet de procedure tot herziening van de grondwet worden gewijzigd?

- wat zijn de doelstellingen? Worden deze bereikt?
- als doelen niet bereikt worden → aanpassingen doen
- Moet het politiek systeem zich aanpassen aan de procedure tot grondwets herziening... Of moet de procedure tot grondwets herziening zich aanpassen aan de noden van een politiek systeem?
- Boek p 12

Internationaal en Europees recht

EVRM = Europees verdrag voor rechten van de mens (Strassburg)

GW laat toekenning macht aan EU toe.

→ Het Europees rechtssysteem wordt deel van de Belgische grondwet.

Smeerkaasarrest: 1971 → boek p 20

Het internationaal recht krijgt met rechtstreekse werking voorrang op de wet.

Grondwettelijk Hof: interpretatie grondrechten in samenhang met internationale mensenrechtenverdragen → invloed Europees Hof voor Rechten van de Mens.

Bijzondere meerderheidswetten

= wetten waarvoor de vereiste meerderheid een vetorecht voor de taalgroepen impliceert.

Vereiste ja stemmen: de helft +1 van de uitgebrachte stemmen in elke taalgroep en een totaal van 2/3 van de uitgebrachte stemmen over de beide taalgroepen.

Aanwezigheidsquorum: de helft +1 van de leden van elke taalgroep moet aanwezig zijn.

Overige rechtsbronnen

- Bijzondere meerderheidsdecreten: 2/3 meerderheid nodig in het parlement en regering van de deelstaten.
- Gewone wetten, decreten en ordonnanties: meerderheid stemmen nodig.
- Rechtspraak: vb. smeerkaasarrest
- Grondwettelijke gewoonten = ongeschreven regel die ontstaat doordat hij in de praktijk steeds wordt toegepast, omdat men denkt dat het juridisch gezien ook zo moet. Vb. ontslagnemende ministers na zware fout.
- Algemene rechtsbeginselen = kwaliteitsvereisten ten aanzien van de publieke instellingen: behoorlijke rechtsbedeling, behoorlijk bestuur en behoorlijke regelgeving. vb. vonissen en arresten moeten gemotiveerd zijn.

2. Hiërarchie van rechtsregels

Internationaal recht		
Grondwet		
Bijzondere meerderheidswet Bepalingen die bevoegdheden verdelen tussen federale overheid en deelstaten		
Federale wet	Bijz. MH decreet Decreet	Ordonnantie
Koninklijk Besluit	Regeringsbesluit	Regeringsbesluit
Lokale verordeningen		

Interne rechtsorde

Besluiten zijn ondergeschikt aan wetten, algemene rechtsbeginselen, grondwettelijke gewoonten en de grondwet. De raad van state kan besluiten die tegenstrijdig zijn met hoger recht vernietigen.

Wetten, decreten en ordonnanties zijn op gelijke hoogte. Als er conflicten zijn over bevoegdheden kijkt men naar de bevoegdheid verdelende regels (wetten, grondwet, bijzondere wetten) die hoger staat in de hiërarchie.

→ Ondergeschikt aan behoorlijk bestuur: het grondwettelijk hof aanvaardt niet dat de wet het bestuur zou verplichten om besluiten te nemen op een wijze die strijdig is met een beginsel van behoorlijk bestuur.

→ ondergeschikt aan algemene rechtsbeginselen.

Verhouding met internationale rechtsorde

Kan een burger zich rechtstreeks op het internationaal recht beroepen?

Welke regel heeft voorrang indien een nationale norm strijdig is met een internationale?

→ antwoord op deze vragen verschillend afhankelijk van het feit of de staat een dualistische of een monistische opvatting heeft over de verhouding tussen nationaal en internationaal recht.

Dualistische opvatting:

Nationale en internationale rechtsorde zijn twee afzonderlijke systemen.

→ internationaal recht bepaald rechten en verplichtingen van staten.

→ nationaal recht bepaalt rechten en verplichtingen van de burgers.

Het kan wel zijn dat het nationaal recht regels van het internationaal recht omzet in hun systeem.

De rechter kan enkel de nationale regels toepassen.

Monistische opvatting:

Zodra een staat op geldige wijze is aangesloten bij een internationale rechtsorde, behoren nationale en internationale rechtsorde tot één systeem.

→ een individu kan zich op nationale en internationale rechten beroepen.

→ het internationaal recht staat hoger dan het nationaal recht.

België: monisme

Vb. monisme: Smeerkaas arrest

→ voorrang van het internationaal en supranationaal recht met rechtstreekse werking op het nationaal recht = algemeen rechtsbeginsel.

Dualisme	Monisme
Burger kan zich niet rechtstreeks op internationaal recht beroepen	Burger kan zich rechtstreeks op internationaal recht beroepen
Omzettingwet zet verdrag om in nationale wet	Instemmingswet zorgt voor aansluiting bij internationale rechtsorde
Voorrang van grondwet of laatst aangenomen wet	Voorrang van internationaal recht

Supranationaal en EU recht:

- EU recht kan rechtstreekse werking hebben
- EU recht heeft voorrang op wet
- EU recht heeft voorrang op Grondwet
- Ongeacht monistische of dualistische opvatting in nationale lidstaat

Verhouding grondwet - Internationaal recht

- Mensenrechten: welke bepaling biedt de beste bescherming?
- Is de aansluiting bij het internationale recht grondwettig verlopen?
- Voorrang van EU recht op grond van art. 34 GW
- bescherming grondrechten en 'constitutionele of nationale identiteit' in grondwet: Als EU- recht afbreuk doet aan bescherming van de grondwetten, heeft het geen voorrang.

Hoofdstuk 3: Materiële bronnen voor de inrichting van de federale staat

Het grondwettelijke recht legt een aantal staatsrechtelijke principes neer die de inrichting van de publieke instellingen beheersen:

België is een federale, democratische en grondwettelijke rechtsstaat gebaseerd op een scheiding der machten. Het doel hiervan is om de burgers te beschermen tegen willekeur van de overheid.

1. België is een democratie

In een democratie wil men macht legitimeren, door burgers te betrekken bij het overheidsbeleid. Zij hebben inspraak en kunnen de wetgever tot verantwoording roepen.

België sinds 1831 een **representatieve democratie**: met een verkozen parlement. In de grondwet staan de regels die bepalend zijn voor de verkiezing van het parlement.

→ Eerst waren er nationale partijen die opkwamen voor de volledige natie, maar door de inrichting van gewesten en gemeenschappen zijn er communautaire partijen die opkomen voor een taalgroep.

De verdeeldheid tussen de taalgroepen heeft geleid tot een **consensusdemocratie**.

Op federaal niveau wordt de Franstalige minderheid beschermt door allerlei mechanismen die overleg tussen de taalgroepen noodzakelijk maken.

- De regering is samengesteld uit de twee taalgroepen
- Voor sommige materie is er een meerderheid in beide taalgroepen vereist.
- Een parlementaire procedure kan geschorst worden door een gewest of gemeenschap indien men vindt dat zijn belangen geschaad worden.

Er kunnen volksraadplegingen georganiseerd worden over regionale materies.

→ Leopold III na WOII terug?

Volgens een deliberatief concept van democratie zijn wetten legitiem wanneer ze het resultaat zijn van een integrale en transparante belangenafweging.

2. België is een rechtsstaat

De overheid is gebonden aan het recht: vooraf vastgelegde, algemeen geldende regels.

In 1946 werd de raad van state opgericht die vernietiging van individuele of algemene bestuursbesluiten kan vorderen.

1971: smeerkaasarrest

Hof van Cassatie geeft voorrang van internationale en Europees recht op het nationaal recht. Sindsdien zijn rechters bevoegd om formele wetten te toetsen aan internationale regels.

Door de vorming van een federale staat werd het grondwettelijk hof opgericht.

- formele wetten toetsen na vraag rechter of vernietigingsberoep
- proportionaliteit van formele wetten en de eerbiediging van grondrechten toetsen.

Alle overheden in België zijn onderworpen aan hogere rechtsregels, die onderworpenheid is juridisch afdwingbaar.

3. België is een federale staat

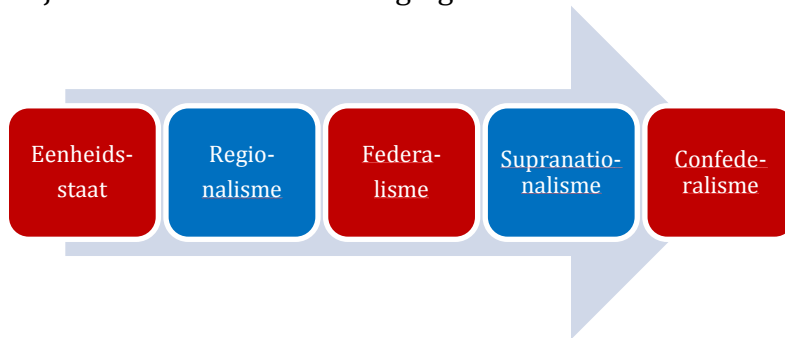
België is geëvolueerd van een eenheidsstaat naar een federale staat. Nu zijn er confederale kenmerken met een supranationaal Europa.

Staatstructuren

Enheidsstaat	Federale staat	Confederale staat
Centrale overheid is soeverein	Machtsdeling tussen twee rechtsordeningen: federatie en deelstaten → bevoegdheidsverdeling	Soevereine staten komen overeen dat confederatie een aantal materies regelt voor hen gezamenlijk
Eventuele gedecentraliseerde besturen onder toezicht van centrale overheid	Autonome deelstaten met zelfstandige wetgevende en uitvoerende bevoegdheid	Soevereine staten met zelfstandige staatsmacht
Lagere besturen nemen niet noodzakelijk deel aan centrale beslissingsmacht	Participatie van deelstaten aan federale beslissingsmacht	Confederale beslissingen worden genomen met unanimititeit, eventueel met gekwalificeerde meerderheid
Rechtstreekse werking en voorrang van centrale wetten	Gelijke rechtskracht; meestal voorrang van federale wetten bij concurrerende bevoegdheden (indien federale overheid en deelstaten beide bevoegd zijn voor een materie)	In principe voorrang van confederale beslissingen

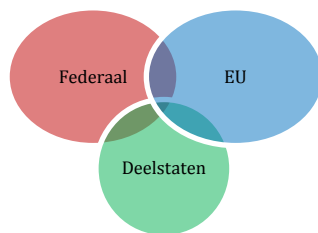
In werkelijkheid passen staten eerder op een schaal. De mate van samenhang en van autonomie kunnen gemeten worden aan de hand van een aantal indicatoren.

→ Enkele voorbeelden van indicatoren voor autonomie: bestaan en bevoegdheden deeltentiteiten gewaarborgd in rigide tekst, deeltentiteiten inspraak in wijzigingen statuut en bevoegdheden,... Enkele voorbeelden van indicatoren voor samenhang: houdt de centrale overheid toezicht op handelingen deeltentiteiten, is er binnen het staatsverband vrijheid van verkeer en vestiging en een monetaire en economische unie,...

Federale staten kennen een gelaagd bestuur: beslissingen kunnen worden genomen op federaal of op deelstatelijk niveau, deelstaten hebben inspraak op het federaal niveau, er bestaan mechanismen om gedeelde bevoegdheden te coördineren of om ieders beleid op elkaar af te stemmen.

Door EU komt daar nog een laag bij.

Algemene kenmerken van de federale staat

Waarom een federale staat?

- Staten economisch en militair sterker maken
- Diversiteit ontplooiën binnen één staatsverband (multinationaal conflict management)
- Legitimiteit vergroten door beleid dichterbij de burger te brengen.
- Waarborg tegen overheidswillekeur door verdeling van macht

Kenmerken van een federale staat:

- Dynamisch evenwicht tussen autonomie van de deelstaten en samenhang binnen het geheel.
- Deelstaten hebben eigen bevoegdheden en participeren aan de federale besluitvorming.

Specifieke kenmerken van de Belgische federale staat

- Bestaat uit twee soorten deelstaten die elkaar overlappen (gewesten en gemeenschappen)
- Bipolaire aard door twee taalgroepen die tegenover elkaar staan. (conflict)
- Centrifugaal karakter: de oorspronkelijke eenheidsstaat valt uiteen in verschillende deelstaten met een dynamiek die erop gericht is om steeds verder uit elkaar te gaan.
- Asymmetrie: de Franstaligen leggen de nadruk op de gewesten en de Vlamingen op de gemeenschappen.

4. België is gebaseerd op een scheiding der machten

Montesquieu: de drie staatsfuncties zijn verdeeld over afzonderlijke organen.

→ In België is er geen strikte scheiding.

→ doel: overheidswillekeur en machtsconcentratie vermijden

WM: koning (parlement en regering)

→ deze twee instellingen controleren elkaar

RM: rechters, raad van state, grondwettelijk hof

→ controleert UM en WM

→ rechter is onafhankelijk

Parlement kan regering controleren door het vragen- en interpellatierecht, oprichting van parlementaire onderzoekscommissies.

Overheidsaansprakelijkheid:

- Bestuur (1921)
- Rechter (1991)
- Wetgever (2006)

5. België is een grondwettelijke staat

In een grondwettelijke staat is de machtsoverdracht aan vaste regels verbonden. Ook de verhouding tussen de staatsmachten en de verhoudingen met de burgers worden vastgelegd in regels.

Fundamentele regels over staatsmacht en grondrechten van burgers in:

- Grondwet
- Bijzondere meerderheidswetten
- Andere wetten
- Ongeschreven rechtsregels

Er zijn geen afzonderlijke grondwetten voor de deelstaten. Wel hebben zij een autonomie gekregen in verband met verkiezing, samenstelling en werking van parlement en regering.

→ Inrichting deelstaten voornamelijk geregeld in federale wetten

→ Deelstaten geen inspraak, twee taalgroepen wel

→ Zesde staatshervorming: uitgebreid tot Brusselse Gewest en Duitstalige Gemeenschap